

Crafoordpriset i biovetenskaper 2011

Kungl. Vetenskapsakademien har beslutat utdela Crafoordpriset i biovetenskaper 2011 till

Ilkka Hanski

Helsingfors universitet, Finland

”för hans nyskapande studier om hur rumslig variation påverkar dynamiken i djur- och växtpopulationer”.

Fläckvis mångfald i alltmer splittrade livsmiljöer

Årets Crafoordpristagare har under sin drygt trettio år långa karriär etablerat sig som en av världens mest framstående ekologer. Han får priset för sin utveckling av en rad nya analysmetoder och matematiska modeller som idag används för att undersöka hur djur- och växtarter påverkas då deras livsmiljöer splittras upp på grund av till exempel urbanisering, avskogning och klimatförändringar.

Ilkka Hanskis studier av alltifrån fjärilar, dyngbaggar och hinnkräftor till sorkar, lämlar och björnar har gjort den så kallade *metapopulationsekologin* till ett betydande forskningsområde. Inom detta fält studerar forskarna arter som lever i fragmenterade livsmiljöer och bedömer risken för att de ska försvinna lokalt och vad som kan hjälpa dem att överleva i alltmer människopåverkade landskap. Idag utgör Hanskis metapopulationsteorier några av grundpelarna för forskningen om biologisk mångfald och har även stor betydelse för den praktiska naturvården och bevarandepolitiken.

Trots mängder av expeditioner till exotiska platser som Borneo, Madagaskar och Grönland är det nästan på hemmaplan, i den åländska skärgården, som Ilkka Hanski gjort sina mest uppmärksammade studier. Här har hans forskargrupp under drygt 20 år gjort omfattande undersökningar av arten ängsnätfjäril (*Melitaea cinxia*), som varit på tillbakagång i norra Europa under de senaste årtion-

dena på grund av det moderna jordbrukets omvandling av landskapet. Idag finns arten inte längre kvar på det finska fastlandet, men lever kvar i splittrade metapopulationer på Ålands torrängar där axveronika (*Veronica spicata*) och svartkämpar (*Plantago lanceolata*) är de viktigaste värdväxterna för fjärilens larver.

Ett av de mest kända fenomenen inom Hanskis forskning kallas för *utdöendeskuld* och handlar om att artutdöende ofta sker med en avsevärd fördröjning. Det innebär att arter kan finnas kvar en tid i splittrade och isolerade populationer trots att de är dömda att så småningom dö ut på grund av de stora förändringar som redan har skett i deras livsmiljö. De fjärilar Hanski själv länge studerat drabbas till exempel av inavel och försämrad flygförmåga då deras delpopulationer blir allt för isolerade. Det minskar artens långsiktiga överlevnadsmöjligheter och förmåga att klara av förändringar i miljön. Liknande mönster har observerats för många andra arter när människans markanvändning ger ett alltmer fragmenterat landskap där livsmiljöer splittras.

Ilkka Hanski, finsk medborgare. Född 1953 (57 år) i Lempäälä, Finland. Fil.dr i zoologi 1979 vid Oxford University. Tf. professor i zoologi (1988–1991) och professor i zoologi (1993–), båda vid Helsingfors universitet. Akademiprofessor vid Finlands Akademi (1996–).

www.helsinki.fi/~ihanski/

Prissumma: 4 miljoner svenska kronor.

Prisutdelningen hålls på Kungl. Vetenskapsakademien (KVA) den 10 maj 2011 i H.M. Konungens och H.M. Drottningens närvaro.

Crafoorddagarna 9–11 maj 2011: Stockholm (KVA): Prissymposium i biovetenskaper måndag den 9 maj och prisutdelning tisdag den 10 maj; Lund (Lunds universitet): Prisföreläsning onsdag den 11 maj

Mer information: <http://kva.se/crafoordpriset> och www.crafoordprize.se

Kontaktpersoner: Pressansvarig: Erik Huss, 08-673 95 44, 070-673 96 50, erik.huss@kva.se, Redaktör: Annika Moberg, 08-673 95 22, 070-673 96 90, annika.moberg@kva.se, Sakskunniga (ledamöter av priskommittén): professor Ove Eriksson, 08-16 12 04, 073-394 18 56, ove.eriksson@botan.su.se; professor Lennart Persson, 090-786 63 16, 070-205 30 03, lennart.persson@emg.umu.se; Ordförande: professor Birgitta Bergman, 08-16 37 51, 070-644 13 05, bergmanb@botan.su.se

Kungl. Vetenskapsakademien, stiftad år 1739, är en oberoende organisation som har till uppgift att främja vetenskaperna och stärka deras inflytande i samhället. Akademien tar särskilt ansvar för naturvetenskap och matematik, men strävar efter att öka utbytet mellan olika discipliner.